

31.5.2021

opetusneuvos Kati Mikkola &
opetusneuvos Satu Honkala

Opetushallituksen huomioita Lohjan lasten, nuorten ja perheiden lautakunnan päätöksestä

LANUP 18.05.2021 § 62

- ”Katsomusaine on yksi tuntijaon mukaisista oppiaineista perusopetuksessa.”
 - o Katsomusaine ei ole lainsäädännössä esiintyvä termi. Perusopetuslain mukaan perusopetuksen oppimäärä sisältää kaikille yhteisinä aineina ”uskontoa tai elämäkatsomustietoa”. Kyse on kahdesta, toisilleen vaihtoehtoisesta oppiaineesta, joilla on omat tavoitteet ja sisällöt. Uskonto on yksi oppiaine, johon on hyväksytty opetussuunnitelman perusteet 14:sta eri oppimäärään.
- ”Opetussuunnitelman mukaisilta oppiainesisällöiltään eri katsomusaineet ovat suurimmalta osin yhtäläisiä.”
 - o Opetussuunnitelman perusteiden näkökulmasta tämä tulkinta on virheellinen. Ks. elämäkatsomustiedon ja uskonnon opetussuunnitelmien perusteet sekä tätä aihepiiriä koskevat kanteluratkaisut.
- ”Evankelis-luterilaiseen uskontokuntaan kuuluvilla ei ole mahdollisuutta valita muuta katsomusainetta. Uskonottomat ja muihin kuin evankelis-luterilaiseen uskontokuntaan kuuluvat voivat valita katsomusainekseen ev.lut. uskonnon tai elämäkatsomustiedon.”
 - o Perusopetuslaissa viimeksi mainittuun liittyy tarkennus siitä, että huoltajan pyynnöstä uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvalle oppilaalle, jolle ei järjestetä hänen oman uskontonsa opetusta, eikä oppilas osallistu oppilaiden enemmistön uskonnon opetukseen, opetetaan elämäkatsomustietoa.
 - o Huom. myös ensisijaisesti oikeus oman uskonnon opetukseen (kolmen kiintiö).
- ”Elämäkatsomustiedon sekä pienien katsomusaineiden opetus on lukujärjestysteknisesti usein varsin haastavaa ja oppiaille saattaa tulla jopa hyppytunteja tämän johdosta. Myös pätevän aineenopettajan löytyminen on vaikeaa.”
 - o Nämä eivät ole syitä olla järjestämättä opetusta lain edellyttämällä tavalla.
 - o Opettajan pätevyyteen liittyen on huomattava, että opettajalla tulee olla kelpoisuus opettaa kaikkia opettamiaan oppiaineita ja oppimääriä. Tämän osalta on otettava huomioon ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisut: Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ortodoksisen uskonnon opetusta koskevassa ratkaisussaan EOAK 3469/2016 todennut

kelpoisuusvaatimuksista, että kelpoisuusvaatimus koskee ortodoksisen uskonnon opetussuunnitelman mukaista opetusta niin erikseen kuin yhteisesti järjestettynä.

- Uskonnon opettajalta vaadittavasta kelpoisuudesta säädetään erikseen opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998). Luokanopetuksena annettavaa evankelisluterilaisen tai ortodoksisen uskonnon opetusta antavalta henkilöltä edellytetään luokanopettajalta yleisesti vaadittavan kelpoisuuden lisäksi, että hänen suorittamiinsa peruskoulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin tai niitä vastaaviin aikaisempiin opintoihin kuuluu asianomaisen uskonnon opinnot tai että hän on suorittanut asianomaisessa uskonnossa muut yliopiston tutkintovaatimusten mukaiset, vähintään vastaavan laajuiset opinnot. Evankelisluterilaista tai ortodoksista uskonnon opetusta antavalta aineenopettajalta edellytetään aineenopettajalta yleisesti vaadittavan kelpoisuuden lisäksi vastaavalla tavalla, että hän on suorittanut aineenhallintaan vaadittavat asianomaisen uskonnon opinnot niitä koskevien vaatimusten mukaisesti. Muuta kuin evankelisluterilaista tai ortodoksista uskontoa opettavalta henkilöltä edellytetään perusopetuksen opettajalta vaadittavan kelpoisuuden lisäksi asianomaisessa uskonnossa suoritettuja korkeakouluopinnot tai muulla tavalla hankitut riittävät tiedot ja asianomaisen uskonnon tuntemus (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 21 a § (693/2003). Väliaikaisesti enintään vuoden ajan opetusta voi antaa henkilö, jolla on riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 23 §).
- ”1.8.2021 toimintansa aloittava Laurentius-koulu aloittaisi pilottina yhteisen katsomusaineen opetuksen alakoulun osalta lukuvuonna 2021 - 2022 ja yläkoulun osalta lukuvuonna 2022 - 2023.”
 - Opetuksen järjestäjä ei voi paikallisesti luoda uutta oppiainetta, joka korvaa perusopetuslaissa määrätty yhteiset oppiaineet. Perusopetuslaissa määrätään ja Opetushallituksen ohjeissa kuvataan, miten opetus järjestetään. Ks. ohjeet: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohje-perusopetuksen-uskonnon-ja-elamankatsomustiedon-seka>
- ”Tavoitteena on opettaa kaikkia oppilaita yhteisessä katsomusaineessa, jossa huomioidaan eri opetussuunnitelmien yhteinen oppisisältö.”
 - Ns. ”yhteistä katsomusainetta” ei voida paikallisesti luoda, vaan jokainen oppilas opiskelee omaa oppiainettaan myös sellaisissa opetusjärjestelyissä, joissa opetus toteutetaan osittain integroituna.
- ”Katsomusaineen opetusta syvennetään oman uskonnon opetuksella 10 h/v vuosiluokat 1-4 ja 6 sekä 5lk 1 vuosiviikkotunti vuodessa.”

- Opetushallituksen arvion mukaan tämä määrä on opetussuunnitelman perusteet huomioon ottaen liian vähäinen.
- ”Kaikille yhteisiä tavoitteita ovat seuraavat tavoitteet, joissa on huomioitu opetussuunnitelmasta seuraavat oppiaineet: islam, ortodoksinen uskonto, evankelisluterilainen uskonto ja elämäkatsomustieto.”
 - Päätöksestä puuttuu tieto ko. tavoitteista.
- ”Yläkoulussa katsomusaineopetus tulee jäsentymään seuraavasti: 7. luokalla aiheena on maailman uskonnot. Tämä aihekokonaisuus opiskellaan kaikkien oppilaiden kanssa yhteisesti. 8. luokalla tapahtuu eriytetty ohjelma, koska tuolloin sisältöalueena on oman uskontokunnan historia ja ominaispiirteet. Pohdimme vielä onko eriytetty osuus 50 prosenttia vai enemmän. Tämä kirkastuu, kun kirjaamme ops:n auki. 9. luokan sisältönä on etiikka, joka opiskellaan kaikkien oppilaiden kanssa yhteisesti.”
 - Nämä kirjaukset on tehty uskonnon opetussuunnitelman sisältöalueiden pohjalta. Elämäkatsomustiedon sisältöalueita ei ole avattu tässä yhteydessä lainkaan. Kokonaisuus ei ole opetussuunnitelman perusteiden mukainen elämäkatsomustiedon osalta.
 - 8. luokan opetus on kytketty uskonnon sisältöalueeseen S1 Suhde omaan uskontoon. Tämän perusteella jää epäselväksi, miten ei-eriytettyä osuutta voisi olla jopa puolet opetuksesta, kun opetuksen sisällöt ovat eri oppimäärissä ratkaisevasti erilaiset. Lisäksi uskonnon oppimäärissä on eri sisältöjä myös liittyen sisältöalueisiin S2 Uskontojen maailma ja S3 Hyvä elämä, mitä ei ole suunnitelmassa otettu huomioon.
- ”Palvelualuejohtaja Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta hyväksyy katsomusaineiden opetusta koskevan määräaikaisen muutoksen ja kokeiluluvan Laurentius-koululle lukuvuosien 2021-2022 ja 2022-2023 ajaksi. Kokeilujakson aikana tehdään arvio kokeilun onnistumisesta ja sen perusteella arvioidaan muutoksen viemistä pysyvästi kuntakohtaiseen opetussuunnitelmaan. Kuntakohtaisen opetussuunnitelman muutoksen jälkeen se velvoittaa kaikkia Lohjan kaupungin perusopetuksen kouluja.”
 - Tämän tyyppisellä tuntijakoasetuksesta poikkeavalla kokeilulla pitää olla opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä kokeilulupa. Opetuksen järjestäjä ei voi paikallisesti luoda uutta oppiainetta, joka korvaa perusopetuslaissa määrätty yhteiset oppiaineet.